THINK OUTSIDE DE SCHOOLMUREN

GRENSCOMPETENTIES IN INTERPROFESSIONELE LEERTEAMS

Bij interprofessioneel samenwerken (IPS) gaat het erom dat mensen met verschillende beroepen de handen ineenslaan om samen een gedeeld probleem of vraagstuk te lijf te gaan. Juist in het domein kind en educatie: iedereen in dit domein heeft ten slotte hetzelfde ultieme doel om kinderen op alle ontwikkelingsgebieden tot volle bloei te laten komen. Daarom is het van belang dat professionals uit alle werkgebieden in het domein kind en educatie meer gaan samenwerken. In de praktijk blijkt vaak dat het moeilijk is om samen te werken over de grenzen van je beroep. Dit komt omdat het domein kind en educatie sterk gespecialiseerd is en professionals elkaar buiten hun eigen praktijk zelden tot nooit tegenkomen. Daarom is het nodig dat toekomstige professionals hierin worden opgeleid. Met andere woorden: Think outside de schoolmuren!

Het Innovatiecluster Kind en Educatie wil studenten opleiden tot interprofessioneel vaardige professionals. Het verenigt hogescholen, beroepsopleiders en een breed netwerk van beroepsorganisaties. In 2019 is het project gestart om deze organisaties samen te brengen met één doel: studenten helpen competent te worden in IPS.

Studenten worden uitgenodigd om samen te werken met andere studenten vanuit verschillende onderwijsachtergronden, zoals pabo of pedagogisch (educatief) medewerker. Dit samenwerken gebeurt in de stagepraktijk in 'interprofessionele leerteams'. In dit artikel wordt ingegaan op de vraag hoe studenten die deelnemen aan deze teams interprofessionele vaardigheden ontwikkelen en welke factoren mogelijk invloed hebben op deze ontwikkeling. In een onderzoek naar interprofessionele leerteams is ingegaan op deze twee vragen en in dit artikel worden de bevindingen van dit onderzoek toegelicht.

INTERPROFESSIONEEL SAMENWERKEN

Het is steeds vaker van belang dat professionals met verschillende achtergronden de handen ineenslaan. Het gaat om IPS wanneer je actief en voor langere tijd een partnerschap aangaat met mensen met een andere baan dan jij, maar waarmee je overlappende doelen hebt. Denk bijvoorbeeld aan een leraar basisonderwijs, een vakleraar sport en een fysiotherapeut die te maken hebben met hetzelfde kind en alle drie als doel hebben dat dit kind een sprong voorwaarts maakt in zijn motorische ontwikkeling. Voor IPS is het nodig dat grenzen (zogenaamde 'boundaries') worden overgestoken.

Akkerman en Bakker (2011) leggen uit dat grenzen verschillend zijn tussen werkvelden, die ervoor zorgen dat de samenwerking niet in één keer soepel verloopt. Een voorbeeld van zo'n grens is een leraar die een maatschappelijk werker niet begrijpt door verschillen in taalgebruik en achtergrond.
Voor goede interprofessionele samenwerking moet je goed om kunnen gaan met deze grenzen, daarvoor zijn zogenaamde 'grenscompetenties' nodig. Deze grenscompetenties zijn in te delen in vier categorieën: identificatie, coördinatie, reflectie en transformatie (Akkerman & Bakker 2011). De betekenis van deze categorieën wordt uitgelegd in onderstaande figuur.

ONDERZOEK NAAR DE ONTWIKKELING VAN GRENSCOMPETENTIES

Het doel van het Innovatiecluster Kind en Educatie is dus om studenten de benodigde grenscompetenties te laten ontwikkelen om interprofessioneel competent te worden. Dit wordt gedaan door studenten uit te nodigen deel te nemen aan interprofessionele leerteams, waarin studenten vanuit verschillende opleidingen in de context van hun stage regelmatig bij elkaar komen om te werken aan een probleem of vraagstuk dat speelt op alle verschillende stageplekken, zoals een taalachterstand bij kinderen.

Met een onderzoek wilden we erachter komen op welke manier en in hoeverre studenten grenscompetenties ontwikkelen wanneer ze deelnemen aan interprofessionele leerteams. Daarnaast hebben we gekeken welke factoren hier volgens de studenten en begeleiders op van invloed zijn. Tijdens dit onderzoek hebben drie interprofessionele leerteams meegedaan vanuit drie verschillende organisaties. Ieder team heeft allereerst kennisgemaakt met de onderzoeker tijdens een leerteammeeting, studenten uit de teams hebben deelgenomen aan een groepsinterview en tot slot is er voor ieder team een begeleider individueel geïnterviewd.

DE ONTWIKKELING VAN STUDENTEN

Hoe en in hoeverre studenten in de leerteams grenscompetenties ontwikkelen, blijkt per team sterk te verschillen. Er zijn duidelijke verschillen tussen de drie teams. In één team werden drie van de vier grenscompetenties door alle studenten tot op zekere hoogte ontwikkeld. In een ander team lijken geen van de grenscompetenties door de studenten te zijn ontwikkeld.
Daarnaast blijken er verschillen te zijn in de mate waarin de verschillende grenscompetenties in het algemeen worden ontwikkeld door studenten. Van meest ontwikkeld naar minst ontwikkeld: identificatie, coördinatie, reflectie en transformatie.

De vier categorieën van grenscompetenties

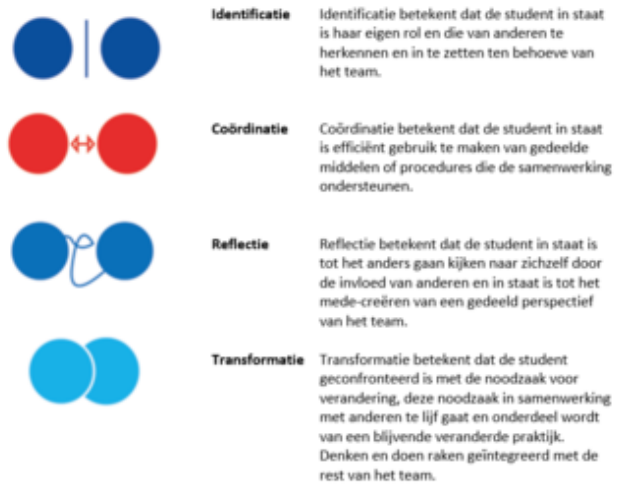

Noot: Uitleg van grenscompetenties gebaseerd op het Multilevel Boundary Crossing Framework (Akkerman & Bruining, 2016).

Waarbij de competentie identificatie in elk team in meer of mindere mate door studenten ontwikkeld is en de competentie transformatie door geen enkele student.

Op de vraag welke factoren volgens deelnemende studenten en begeleiders van invloed zijn op de ontwikkeling van grenscompetenties werden zes factoren gevonden.

Wil je zelf een interprofessioneel leerteam beginnen? Houd dan rekening met...

1. **Studenten die van verschillende opleidingen komen**
   Dit leidt tot de moeilijkheid dat studenten verschillende studie- en stagedagen hebben, terwijl de kracht van IPS ligt in het samenkomen en een relatie opbouwen. Let erop dat je in de planning rekening houdt met alle verschillende agenda's.

2. **Het belang van goede communicatie**
   In de teams wordt via verschillende wegen gecommuniceerd. In het ene team wordt gebruikgemaakt van WhatsApp, terwijl in het andere team onderling gebruikgemaakt wordt van e-mail. Het communiceren via WhatsApp lijkt tot een betere ontwikkeling van studenten te leiden. In elk geval is het belangrijk om met studenten in gesprek te gaan over de manier van communiceren die het leerteam zal gaan gebruiken.

3. **Regelmaat in afspraken en dat afspraken nagekomen worden**
   Grote verschillen zijn zichtbaar tussen hoe vaak leerteams afspreken. Variërend van een aantal keer per jaar, tot maandelijks tot wekelijks. Het is vooral een voorspelbaar ritme dat een positieve invloed lijkt te hebben op de ontwikkeling van studenten. Wanneer meetings vaak niet doorgaan lijkt dit samen te hangen met een lagere ontwikkeling van deelnemende studenten. Met andere woorden: spreek regelmatig af als team en zorg er samen voor dat deze afspraken nagekomen worden.

4. **De invloed van het aantal deelnemers op het hele team**
   Het meest genoemde probleem is de aanwezigheid van te weinig deelnemers om daadwerkelijk interprofessioneel te kunnen samenwerken. Een begeleider legde uit dat in een klein team de afwezigheid van één of twee studenten er al toe leidt dat er niet meer interprofessioneel samengewerkt kan worden. Probeer er aan de start van je team voor te zorgen dat genoeg studenten meedoen om IPS echt te laten lukken.

5. **De manier van begeleiden**
   Er is duidelijk verschil tussen hoe de begeleiding van de leerteams wordt aangevlogen door de verschillende begeleiders. De vorm die vooral als positief wordt ervaren, is het inzetten van het zogenaamde 'scaffolding'. Hierbij wordt de verantwoordelijkheid die studenten krijgen stap voor stap opgebouwd door de begeleider. Tijdens het begeleiden van een leerteam is het daarom belangrijk om studenten steeds meer zelf te laten doen en als begeleider een kleinere rol te gaan spelen in het proces.

6. **De houding en motivatie van studenten**
   De houding en motivatie van studenten leidt tot zowel positieve als negatieve ontwikkelings-processen. De grote invloed hiervan werd benadrukt door alle deelnemende begeleiders en studenten. Als begeleider heb je de belangrijke taak om je studenten positief en gemotiveerd te houden voor het project.

VERVOLGSTAPPEN

Op basis van dit onderzoek zijn veel positieve kanten van interprofessionele leerteams voor de ontwikkeling van studenten gevonden. Dat er een team is waarin studenten drie van de vier grenscompetenties hebben ontwikkeld is natuurlijk ontzettend mooi nieuws. Dat er daarnaast ook teams zijn waarin studenten zich minder hebben ontwikkeld, leidt ertoe dat in de komende periode nagedacht gaat worden over manieren om studenten al tijdens hun opleiding kennis te laten maken met grenscompetenties.

MEER LEZEN OVER INTERPROFESSIONEEL SAMENWERKEN?

In de bundel *Een leraar met een eigen kleur* (Pauw & Jongstra, 2021) vertellen Trynke Keuning en Emma Nitert over het belang van interprofessioneel samenwerken in de praktijk. Voor een uitgebreide uitleg over dit onderzoek zie *Boundary Competencies in Interprofessional Learning Teams* (Van de Kraats, 2022). In dit artikel vind je ook een uitgebreide bronnenlijst met de onderbouwing voor alle statements uit dit artikel.

LITERATUUR

Akkerman, S., & Bruining, T. (2016). Multilevel boundary crossing in a professional development school partnership. Journal of the Learning Sciences, 25(2), 240–284.

Akkerman, S. F., & Bakker, A. (2011). Boundary crossing and boundary objects. Review of Educational Research, 81(2), 132–169.

Keuning, T., & Nitert, E. (2021). Interprofessionele Samenwerking in het Domein Kind en Educatie. In I. Pauw & W. Jongstra. *Een leraar met een eigen kleur. Ontwikkeling van professionele identiteit* (pp. 121 tot 132). Gompel & Scavina.

Van de Kraats., L. (2022). *Boundary Competencies in Interprofessional Learning Teams*. [ongepubliceerde masterscriptie]. Universiteit Twente.

OVER DE AUTEUR

Lianne Post-van de Kraats is junior docent onderzoeker bij het Kennis- en Innovatiecentrum van Hogeschool KPZ, waar ze verbonden is aan het programma Interprofessioneel Samenwerken. Daarnaast staat ze vier dagen voor de klas op nieuwkomersschool Het Palet in Almelo.